

ANÀLISI MUSICAL

La música del color i la suggestió *Una petita mirada a l'estètica impressionista*

Text: Josep Jofré

Imatge: Rocío Galindo

L'impressionisme musical és, probablement, una de les estètiques de més controvèrsia en la història de la música, i on l'obra de Claude Debussy se situa, amb tota seguretat, en el cor del debat. Per a alguns, la producció musical de l'autor de *Péleas et Melisande* permet atribuir una definició coherent d'un "model" impressionista; pels altres, *La Mer* o els *Préludes* formen part de la música pura i estarien en una etapa de pas que esclataria més tard, amb els postserialistes.

Abans d'examinar si està ben fonamentada o, contràriament, es pot qüestionar l'aplicació del terme "impressionisme" a la música, cal definir l'estètica que abraça la pintura i la literatura de finals del segle XIX.

El terme "impressionisme" té el seu origen en la pintura. El vint-i-set de desembre de 1873, un grup d'artistes posaven la seva signatura a la carta fundacional de la *Société anonyme des artistes*, que agrupava pintors, escultors, gravadors, etc., i el quinze d'abril del 1874, la nova associació va obrir la primera exposició al públic.

Un dels quadres exposats era la cèlebre tela *Impression: soleil levant* (1872), pintada dos anys abans per Monet en el port de Le Havre, i que va suposar l'origen de la denominació d'*impressionistes* (donada de forma pejorativa a la revista *Le Charivari* per Louis Leroy) que el grup rebria a partir de llavors, i que seria assumida per ells en la seva tercera exposició, en el 1877.

La primera figura de l'impressionisme musical i també la més important va ser Claude Debussy (1862-1918), les obres del qual es poden considerar l'equivalent musical de certs pintors i poetes francesos contemporanis seus.

Els pintors impressionistes Monet, Manet, Pissarro, Sisley... van ser, en primer lloc, experimentadors de la llum. Van descompondre l'espectre lluminós en els seus colors primaris i, mitjançant la juxtaposició i combinació d'aquests, crearen la impressió d'objectes i colors barrejats. Els colors van posar-se al damunt de la tela en forma de punts diminuts de color pur, mitjançant la tècnica coneguda com a Puntillisme. La utilització de taques, gotes o punts de color tenen la tendència natural a difuminar els perfils naturals, essent el resultat només una impressió dels contorns i dels temes retratats, com un efecte borrós i desenfocat.

Els temes idiosincràtics de la pintura impressionista foren els paisatges. Molts pintors treballaren a l'aire lliure per tal d'atrapar la qualitat exacta de la llum. Les pintures més característiques mostren els reflexos de la llum en l'aigua o sobre els mateixos objectes pintats en diferents hores del dia per mostrar els efectes dels canvis de llum.

També els poetes treballaven seguint les línies directrius marcades per les idees artístiques dels pintors impressionistes. Un grup conegut com *Els simbolistes*, en els quals hi figuraven Verlaine, Mallarmé i Maeterlinck, va voler substituir la realitat per veritats universals i per misteris. Mallarmé va tractar de penetrar en el món nebulós dels somnis, no mitjançant una descripció específica, sinó amb símbols com a mitjà per a comunicar la veritat. El poema de Mallarmé *L'après-midi d'un Faune* (La migdiada d'un Faune) del 1876, tracta de suggerir els jocs amorosos de dues nimfes i un faune, però les característiques simbòliques i somniadores del llenguatge suggereixen més una impressió que no una transmissió semàntica concreta i clara.

Els simbolistes preferien la poesia lírica, donaven una importància particular al paper conjunt de la música i la poesia per a comunicar emocions impossibles de representar d'una manera concreta, i varen tractar de crear la impressió d'una emoció directament a través de la sonoritat i el ritme de les paraules i no per a l'ús de formes estrictes i frases amb un significat precis. Mallarmé va experimentar dislocant deliberadament la construcció gramatical tradicional, procediment que tendeix a enfosquir el significat d'un "passatge" o, fins i tot, a fer-lo incompreensible. Però la foscor no preocupava els simbolistes, al contrari, la consideraven una virtut, tal i com es pot comprovar en les paraules de Mallarmé: "Nomenar un objecte es destruir les tres quartes parts del plaer que amaga". Aquestes idees s'adeqüen particularment a la naturalesa de la música, la més indefinida de totes les arts, raó per la qual els músics impressionistes varen estar més propers als poetes que als pintors.

En la pintura i en la literatura de l'impressionisme son més importants el suggeriment i la impressió d'un objecte que l'objecte mateix. D'una manera anàloga, moltes composicions musicals tenen títols que evoquen allò evanescent o intangible.

Els colors instrumentals i la sonoritat agafen cada vegada més importància. La música es satura d'una atmosfera, d'un estat d'ànim o d'un somni. Emocionalment, es caracteritza per la seva fredor i objectivitat, ja que s'ocupa dels entrellums evanescents del món de la natura.

Malgrat tot, en les obres amb text, el to emocional es fa més personal i més intens, ja que el compositor hi posa més d'ell mateix en els seus personatges i en les situacions.

En música, son molts els elements que es combinen per crear la "impressió". La melodia, per exemple, no tendeix cap a línies escultòriques o estructurals, sinó cap a contorns vagues, com si fossin nebuloses. Els intervals de les melodies estan extrets de l'harmonia i les línies vocals amb paraules, solen tenir una tipologia de recitatiu. A vegades s'usen les veus sense paraules per a entonar sons o cantar en "boca closa", transformant-se així la veu en un instrument.

La dinàmica i el matís són tan canviants com la natura. Les pinzellades de matisos són com les taques, gotes i punts de color posats en pintura. Aquestes fugisseres impressions dinàmiques, no només son característiques de l'orquestra, sinó també del piano.

L'harmonia conté importants implicacions per al futur. Acords de tot tipus que són usats més com a sonoritats que no com a "acords funcionals". S'usen tot tipus d'escala: major-menor, els antics modes, l'escala de tons, l'escala pentatònica i, a vegades, escales artificials. Això comporta una desintegració progressiva de la tonalitat. Hi trobem també una emancipació de la "dissonància" en no resoldre els acords o intervals dissonants a les seves corresponents consonàncies, de manera que es trenca la relació funcional entre els acords i la tonalitat.

En definitiva, l'harmonia funcional de línies clares i directes, queda desplaçada en la música dels impressionistes (Debussy, Ravel, Satie, Roussel...) per les progressions de sonoritats, i les juxtaposicions d'acords i tonalitats -sovint no relacionades funcionalment o no resoltes- donen forma a una estètica constituïda per nebuloses de colors musicals.

El tractament que fa Mallarmé del llenguatge amb el seu desordre deliberat de l'estructura i dels temps verbals, en favor de l'emoció creada pel ritme i la sonoritat de la paraula, així com el tractament dels pintors vers la juxtaposició dels colors primaris per a crear impressions de llum, són anàlogues a les tècniques que usen els compositors impressionistes per a compondre les seves obres.

Es podria dir, amb fonament i a manera de conclusió, que l'aplicació del terme "Impressionisme" en el terreny musical, ens serveix per englobar *LA MÚSICA DEL COLOR I LA SUGGESTIÓ*, creada principalment en l'àmbit d'influència francesa de finals del segle XIX i principis del XX.

Santa Coloma de Farners, desembre de 2005